

İKİ BÜYÜK İSMİN HAYRANLIK
UYANDIRAN GÖNÜL BAĞI:

MUSTAFA TAKÎ EFENDİ VE HASAN BASRİ ÇANTAY

“Mustafa Takî Efendi (k.s.) Sivas Mebusu olarak ilk mecliste bulunurken Hasan Basri Bey de Balıkesir Mebusu olarak ilk mecliste görev yapmıştır. Takî Efendi ile Çantay Hoca Efendi arasında ilmî bir yakınlaşmanın dışında manen de bir yakınlaşma söz konusu olmuştur.”

Milletimizin büyük zorluklarla baş etmeye çalıştığı millî mücadele yılları ve büyük emekler vererek kurduğu cumhuriyet devletinin ilk meclisi maddî ve manevî anlamda donanımlı birçok ismin önderliğinde şekillenmiştir. Bu kanaat önderleri, vatan, bağımsızlık, namus, din ve diğer mukaddes değerler uğruna mücadele etmenin önemini topluma ellerinden geldiği kadar anlatmaya gayret etmişler ve kendileri de bizzat bu mücadelenin içerisinde olarak dünyada eşine az rastlanan bir başarıya altına imzalarını atmışlardır.

Ülkemizin yoksulluk, ekonomik sıkıntı ve düşman istilâları ile uğraşmak zorunda kaldığı bu çalkantılı dönemde varını yoğunu ortaya koyarak mücadeleye girişen iki isimden bahsetmek istiyorum. Onlardan birisi Anadolu'nun ortasından İç Anadolu Bölgesi'nden, Sivas'tan, Mustafa Takî Efendi (ö.1925),¹ diğeri ise Marmara Bölgesi'nden, Balıkesir'den, Hasan Basri Çantay Hoca Efendi (ö.1964)'dir.² Anadolu'nun bağımsızlık mücadelesini, sevgi, sabır, fedakârlık ve kararlılık

ekseninde şekillendirmek için memleketin iki farklı noktasından harekete geçen bu iki ismin yolları ilk mecliste kesişmiştir. Onlar, tıpkı Anadolu insanına tavsiye ettikleri gibi, öncelikle birbirlerini sevebilme, sabırlı ve fedakâr bir şekilde hayatlarına anlam katabilmenin çaba ve gayreti içerisinde olmuşlardır.

Mustafa Takî Efendi Sivas Mebusu olarak ilk mecliste bulunurken Hasan Basri Bey de Balıkesir Mebusu olarak ilk mecliste görev yapmıştır. Takî Efendi ile Çantay Hoca Efendi arasında ilmî bir yakınlaşmanın dışında manen de bir yakınlaşma söz konusu olmuştur. Çantay Hoca Efendi, ülkemizde son derece seçkin bir konuma sahip

olan *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâlî Kerîm* isimli tercümesinde Takî Efendi'den "Büyük sûfî, yüksek âlim ve ârif bir zât" olarak bahsetmiştir.³ Bu ifadesi, onun, Takî Efendi'ye ilmî ve manevî anlamda bakışını göstermesi yönüyle önemlidir.⁴ Takî Efendi ile Çantay Hoca Efendi arasındaki manevî yakınlaşmayı ise Mehmed Emre Bey "*Hatı-*

ralarım" isimli eserinde şu ifadeleri ile dile getirmiştir:

"Hasan Basri Çantay hocamız çocukluğundan itibaren babasının büyük bir aşk ile okuduğu Evrad-ı Bahâiye'yi can-ı gönülden okumak ister. Ama babası, bu virdi okumasının zamanı olduğunu söyler. Hoca Efendi, babasının vefatı üzerine

kendisine intikal eden kitaplar arasında Evrâd-ı Bahâîye'yi bulur ve her gün düzenli olarak okumaya başlar. Bir gün rüyasında babasının üstadı Melek Hoca Efendi'yi babası ile beraber görür. Babasının elini öpmek için girişimde bu-

Bu durum yıllarca bu şekilde devam eder. Bu arada Çantay Hoca Efendi'nin merakı da artarak devam etmektedir. Hem evrâdı okumaya devam eder hem de yapılan ikaz gereği hatalarını tespit etmeye çalışır. Ama bir türlü nerede, nasıl

gibi Evrâd-ı Bahâîye'yi okumuştum. İçimden bir ses onu yanıma almamı ihtar ediyordu. Menşei bilemediğim bu hisse tâbi olarak bahsi geçen evrâdı cebime soktum ve daha sonra Meclis'e gitmek üzere evden çıktım.

© Mustafa Takî Efendi'nin kabri / Sivas

lunduğunda babası hocasının elini öpmesi için işaret eder ve Hasan Basri Bey, babasının hocası Melek Hoca Efendi'nin elini öper. Melek Hoca Efendi Çantay Hoca Efendi'ye: "Oğlum! Sen Evrâd-ı Bahâîye'yi okuyorsun. Oku, biz sana izin verdik. Fakat onda birkaç i'rab-gramer hatası var- onları düzelt." der. Bunun üzerine Hasan Basri Bey, uyanır uyanmaz evrâda, yanlış okuduğu yerleri tespit etmek için bakar ama bütün dikkatine rağmen yaptığı hataları tespit edemez.

hatalar yaptığını tespit edemez. Hatıranın devamını Hasan Basri Bey'in ağzından dinleyelim:

"Birinci devre Büyük Millet Meclisi'nde Karesi (Balıkesir) Mebusu olarak bulunurken Şair Mehmet Akif Bey ile birlikte Tâcüddin Dergâhı'nın yanında bir evde kalyorduk. O da Burdur Mebusu idi. Her gün meclise gitmeden önce bahsi geçen evrâdı okuyor ve onu evde bırakarak Meclis'e gidiyordum. Günün birinde her zaman olduğu

O tarihte Büyük Millet Meclisi Ulus'ta idi. Zincirli Cami'nin yanından geçerken Mehmed Akif Bey; "*Meclis saatine biraz daha zaman var. Cami odasında hoca arkadaşlar sohbet ediyordur, dilersen biz de uğrayalım.*" dedi. Ben de "*Hay hay gidelim*" dedim. Bir müddet orada oturduk ve sohbette bulunduk. Meclis saati yaklaşırken Akif Bey ayağa kalktı ve "*Artık gidelim*" dedi. Bu sırada Sivas Mebusu Mustafa Takî Efendi "*Akif Bey! Müsaade edersen biz Hasan Basri Bey ile biraz*

baş başa konuşalım” dedi. O da “Olur Hoca Efendi.” cevabını verdi ve çıkıp gitti. Onunla baş başa kalınca “Çıkar cebindeki *Evrâd-ı Bahâiye’yi!*” dedi. Ben, hayret içinde kaldım ve denilene yaptım. Mustafa Takî Efendi “Oku.” dedi. Ben de okumaya başladım. Bir noktaya geldiğimde “Dur! Orası şöyle olacak.” dedi. Oradaki i’rabı -gramer hatasını- da düzelttikten sonra okumaya devam ettim. Bir müddet okuduktan sonra okumamı keserek, diğer bir kelimedeki gramer hatasını tashih ettirdi ve bana hitaben “Sen okumaya mezun oldun, biz de tashihe memur olduk. Biz bunu Resûlallah (s.a.v)’dan böyle taklakki ettik.” dedi.”⁵

Takî Efendi ile Çantay Hoca Efendi arasındaki bu olay bize göstermektedir ki sevgi, saygı, samimiyet, fedakârlık ve iyi niyet üzerine kurulan dostluklar mana boyutunda da karşılıklı bulmaktadır. Ayrıca Çantay Hoca Efendi, Takî Efendi ve İstiklal Şairimiz Mehmet Akif Bey’in nezaket dolu hitap cümleleri de bizler için son derece önemlidir.

Ömrünün sonuna kadar talebe yetiştirmeye devam eden Çantay Hoca Efendi, Takî Efendi’nin vefatından sonra, çeşitli vesilelerle öğrencilerinin kitaplarının köşelerine, “Buraya geldiğinizde veya siz de öğrencilerinize bu kısmı okuttuğunuzda Mustafa Takî Efendi’nin ruhuna Fatıha hediye edin.” şeklinde bazı notlar aldırırımış ki⁶ bu da

Çantay Hoca Efendi’nin Takî Efendi’ye gösterdiği büyük bir vefa örneğidir. Gün geçtikçe yalnızlaşan günümüz insanı, bu durumun sebeplerini düşünürken dostlarına, üstatlarına ve sevdiklerine göstermesi gereken vefa konusunu da bu hatıra vesilesi ile tekrar düşünmelidir.

ları, *Zekâ Demetleri*, *Babamın Şiirleri*, *Âkifnâme ve Fıkh-ı Ekber Tercümesi*” gibi birçok eseri ile ilmî ve manevî şahsiyetini ortaya koyan müstesna bir kişiliktir. Bugün bizlere düşen görev onların sahip olduğu maddî ve manevî birikime sahip olmaya gayret etmek, onların top raklarımız için yokluklara rağmen

“Hasan Basri Çantay hocamız çocukluğundan itibaren babasının büyük bir aşk ile okuduğu *Evrâd-ı Bahâiye’yi can-ı gönülden okumak ister. Ama babası, bu virdi okumasının zamanı olduğunu söyler”*

Sonuç olarak ifade etmemiz gerekirse, ülkemizin yakın tarihinde derin izler bırakan Mustafa Takî Efendi ve Hasan Basri Çantay Hoca Efendi arasındaki bu ilişki, memleketimizin hangi misyona sahip insanlar tarafından bizlere emanet edildiğini gösteren son derece manidar bir örnektir. Mustafa Takî Efendi, medresede ilm-i kelim ve ferâiz okumuş, tefsir-hadis ve Arapça hocalığı yapmış, “*Târîh-i Nûr-i Muhammedî, Kırk Hadis, Ağaç Dikmenin Fazileti ve Mevlid-i Şerif*” isimlerini taşıyan birçok eser kaleme almış, manevî olarak Tokatlı Mustafa Hâkî Efendi’den (ö.1920) istifade etmiş büyük bir şahsiyettir. Hasan Basri Çantay Hoca Efendi de “*Kur’ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, Mektebli Yavruklarım, Müslümanlıkta Himâye-i Etfâl, Ülkü Edebiyatı, Kara Günler ve İbret Levha-*

men ortaya koydukları kararlı tavra sahip olmak için çalışmak ve aralarında sevgi, saygı ve samimiyete dayanan yakın diyalogları elde etmek için çabalamak olmalıdır.

Dipnot

- 1 Takî Efendi’nin hayatı ve çeşitli konulardaki görüşleri için bkz; Fatih Çınar, Sivas Mebusu Şeyh Hacı Mustafa Takî-Doğruyol- Hayatı, Eserleri, Fikirleri, Tesirleri Ankara 2004 (Basılmamış Lisans Tezi); “Millî Mücadelenin ve İlk Meclisin Manevî Mimarlarından Sivaslı Bir Âlim: Mustafa Takî Efendi”, *CÜİFD*, Sivaslı Din Bilimleri Özel Sayısı, Sayı IX/2, Sivas 2005, s.169-204; “Mustafa Takî’nin Nûr-i Muhammedî Anlayışı”, *Somuncu Baba*, Sayı:66, Nisan 2006, s.48-50; “Mustafa Takî Efendi ve Millî Mücadele”, *Somuncu Baba*, Sayı: 72, Ekim 2006, s.56-58; “İslâm’ın Sosyal Boyutunu İfade Etmesi Açısından Mustafa Takî Efendi’nin “Kırk Hadis” İsimli Eseri Ve Değerlendirilmesi”, *Somuncu Baba*, Sayı:78, Nisan 2007, s.58-61.
- 2 Hayatı hakkında bkz; Aydın Ayhan, “Hasan Basri Çantay”, *Merve*, Yıl 1, Sayı: 2 (Balıkesir Mayıs-Haziran 1993), s. 4-8; Mücteba Uğur, *Hasan Basri Çantay*, TDVY, Ankara 1993.
- 3 Hasan Basri Çantay, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meali Kerîm*, İstanbul 1976, c.II, s.755 (103 numaralı dipnottan)
- 4 Cemal Ağırman, *Sivas Mebusu Mustafa Takî Efendi, Hayatı, Eserleri ve Bazı Düşünceleri*, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Sivas 2006, s.23.
- 5 Mehmed Emre, *Hatıralarım*, Erhan Yayınları, İstanbul Tarihsiz, s.64-66.
- 6 Bu durumu, Hansa Basri Bey’in talebeliğini yapan Dr. Mustafa Çuhadar hocamdan öğrendim. Kendisine teşekkür ediyorum.